

UČITELJSKI T O V A R Š .

~~~~~  
List za šolo in dom.

---

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,  
za pol leta 1 gold. 30 kr.

---

Tečaj VII.      V Ljubljani 1. decembra 1867.      List 23.

---

## Častiti prijatelji, ljubeznjivi bratje!

~~~~~

Bliža se konec leta, in jaz, Vaš pravi „Tovarš“, pridem k Vam le še enkrat, preden stopim na pot svojega osmega tečaja. Ko sem pred sedmimi leti zagledal beli dan, nisem mislil, da bom toliko let dočakal. Vam, moji častiti prijatelji in moji priserčni bratje, ki ste me do sedaj prijazno sprejemali in me gostoljubno živili, se lepo zahvaljujem za toliko dobroto, in Vas prosim, da bi bili tudi za naprej še moji prijatelji in zvesti bratje, ker tovarš brez dobrih tovaršev ne more živeti. Naročujte se pri založniku, g. Milicu, za prihodnje leto 1868. prav obilno na moj list, in pridobivajte mi pri svojih sosedih še drugih novih prijateljev! Tudi v novem letu si bom, kakor do sedaj, prizadeval, da bom hodil brez ovinkov po ravni, pravi poti k svojim častitim bravcem, in obetam, da jim bom nosil prav zdravega in tečnega blagá za dom in šolo in sploh za milo domovino. Če je bilo kedaj učiteljem treba svojega lista, ga je treba sedaj, ko se toliko prevdarja in ogiba o ljudski šoli in o učiteljih. Bog sam vé, kaj vse bode prineslo prihodnje leto, in koliko od tega bode na pravo srečo šoli in učiteljem, in posebno nam na slovenski zemlji. — Zjedinimo se, in z združeno močjo zvesto spolnujemo svoje velike dolžnosti!

Zbirajte se, mili tovarši, okoli svojega edinega domačega lista, in verjamite, da Vam bo o srečnih in težavnih časih vedno zvesti „Tovarš“.

Deržava in šola.

„Kedar deržava vstavo spremeni, spremeniti se mora tud zistem za odgojo in nauk“, tako modruje liberalizem.

Poglejmo to bolj na tanko! Absolutna deržava, kakor je bila Avstrija do leta 1860., je sama za vse, vse vlada in povsod postave daje, družini, srenji, društvom in cerkvi, ter srenji in cerkvi meri pravice, kakor se ji prav zdi. — Prav taka je bila tudi šolska postava (politische Schulverfassung l. 1804.) Ta postava pa vendar le spoznava, da ima cerkev zasluge za šolo; v tem pa je bila postava boljša kakor njeni princip.

Po tej postavi daje deržava okrajnemu šolskemu nadzorniku službo; deržava določuje vse šolske knjige, tudi katekizem in vso metodo; zapoveduje fajmoštru ali kaplanu učenje kerščanskega nauka; ukazuje, kedaj in kolikrat je sv. obhajilo; deržava veleva, kako se podučujejo katehetje, okrajne šolske nadzornike devlje med konzistorijalne svetovalce, imenuje višjega šolskega nadzornika, ter pravi, da naj bo duhoven, vendar bil bi tudi lahko neduhoven, in mu daje toliko moči, da škof brez njegovega privoljenja ne sme nič sklepati in ukazovati, in deželna vlada določuje, kedar so si misli navskriž.

Iz tega se pa vidi, da je cerkev v šoli le gospodarila, ker je nji deržava to izročevala. Ko so v deržavnem zboru govorili, kdo ima pravico do šole, je rekel nekdo, da pravica gre izključljivo deržavi, ker dosihmal je imela cerkev sama pravico do šole. Koliko je tukaj resničnega, vsak sam lahko vé in tudi spozná, koliko da ljudje, ki tako govoré, razumejo šolske postave v Avstriji.

Res da je bila ta postava na popirji hujša, kakor v resnici. Prišel pa je čas, v katerem napačna načela hočejo tudi djansko obveljati. Tako se sedaj vidi, da nekteri učitelji hočejo imeti deržavno šolo; liberalna stranka pa hoče, da bi bila šola vsaj za polovico srenjska naprava. Marsikteri učitelj hoče deržavo imeti za gospodarja v šoli, okrajnega in naj bližnjega nadzornika pa ni treba, in učitelj je potem sam gospodar v šoli, ker deržave nima poleg sebe, liberalni pa hočejo, da tudi srenja gospoduje v šoli, deržava pa ima vse pravice, ktere ne nalagajo posebnih dolžnosti. — Poglavitna misel je pa na obeh straneh enaka: cerkev in družina nimata čisto nič, ali le nekte manjše pravice: deržava sama ima pravico, da uči in odgaja, kakor govori §. 1. p. š. p.

Ali je bilo v Avstriji po konkordatu bistveno drugače? Mislim, da ne. P. š. p. je bila veljavna; le država ni več učila kerščanskega nauka, in škofje so določevali katekizme.

Tudi zgledna država, Baden, tega ne tirja.

V katoliški cerkvi vera ni le nauk, ali kaj takega, kar bi bilo vredno, da se človek uči, marveč vera tirja vsega človeka in vse njegovo življenje. Z besedo se nam vera oznanjuje, znamenja pri vnanji službi božji to poočitujejo človeku, zapovedi pa kroté voljo, in sveti zakramenti delé moč za spolnovanje kerščanskih dolžnosti. To se pravi po katoliško: verska izreja in katoliška vera nikdar ne loči učenja od pastirovanja. Tedaj je podučevanje v sveti veri bistveno eno z versko izrejo, in ne le za otroka; ako je tedaj katoličan živi ud svoje cerkve, tako ga ona izreja ves čas v življenji za drugo življenje.

Da ni zadosti v kerščanskem nauku le podučevanje, je tako resnično, da država, ko je učila kerščanski nauk, je tudi določevala verske vaje, službo božjo, prejemanje ss. zakramentov, in o teh načelih govori p. š. p. v §§. 8., 45. in dr.

Te pravice je oddala država po konkordatu, in je izročila versko izrejo katoliške mladosti cerkvenim rokam. 5. člen v konkordatu pravi, da imajo škofje, kakor pastirji vernih, voditi tudi versko izrejo.

Dругega v šolski postavi, kar pravo in djansko veljá, pa konkordat ni spremenil. Kakor poprej, država podučuje, ker pové, kdo je sposoben za učenika, ona pové, česa, kako in koliko naj se mladost uči, le ona sama ali drugi v njenem imenu postavlja učenike. Če se pa država pri izverševanji teh pravic cerkve poslužuje, pa delajo duhovni v njenem imenu po §. 1. 2.; popolnoma so ji podložni, in ona konečno veljavno določuje.

V konkordatu pa je zapisano: „Kdor pravo pot zgreši, zgubi svojo službo“. — Čudno, koliko veljajo fraze! — Tisti ljudje, kateri pravijo, da mora svetna oblast pravico imeti, odstavljati škofe, ker to tirja naj višja državna oblast; tisti ljudje pa hočejo, da se imajo une strašne besede zbrisati. — Kaj neki hočejo, da bi učitelj ne mogel odstavljen biti? To je gotovo, da 12. poglavje p. š. post. veljá, kakor pred konkordatom. Deželna vlada konečno odstavi učenika, če se ta do višje sodnije ne pritoži. Ali tega svet ne vé, ali pa noče vediti.

Če hočemo v resnici imeti, da se mladost v veri izreja, kakor tirja vsak katoličan, tako se moramo poganjati za to, da

cerkev skerbí za vero in pravo v šoli in da šola ostane verska (konfessionell). Kdor noče poslednjega, tudi noče prvega. To vé vsak praktičen školnik. Tudi pred konkordatom je cerkev šolo ogledovala in to nadzorništvo se je v 8. členu le zaterdilo. Če ne bo cerkev v prihodnje šole ogledovala, se bo verska izreja tako opovirala, da ji bo komej imé ostal. O tem bi se lahko, kakor skušnja uči, veliko pisalo, dasiravno ima cerkev pravico nadzorništva; kaj bi še le bilo, ko bi to odpadlo! V marsikterih šolah bi bilo boljše, da bi duhoven nikdar ne stopil čez šolski prag in bi kerščanski nauk le v cerkvi učil, namesto, da bi ga po 2 uri na teden v šolo učit hodil.

Vzemimo to v kratkem. P. š. p. spoznava vsemogočnost državino. Reči se pa mora, da je svojemu času primerno prav v verskem duhu pisana. Nekaj pa je v tej postavi konkordat pre naredil. Ne prvega, ne drugega noče liberalizem, in na čelo stavi vsemogočnost državino z vso doslednostjo. Tù pa za cerkev in družino ni prostora.

(cf. Aforismen über die Volksschule“) „Vatld.“

Učiteljski zbor v Moravčah.

(Konec.)

Četerta naloga se glasi: Učitelj naj skerbno varuje, da se djansko ne pokažejo posebni narurni nagibi do te ali une nape, in da se taki nrauni pregreški zatarejo in ozdravijo, in naj se razjasnuje to tudi s primernimi zgledi. — Rešilo se je to, kakor nasledje:

Človekova volja je bolj k hudemu, kakor k dobremu nagnjena, to nagnjenje jame se že prec o otroških letih razodevati, in zgodí se, da je otrok o času, ko pervokrat v šolo stopi, že precejšen suženj napčnega nagnjenja. Slabe družine in druge priloznosti, ktere se pripetijo, pačijo pogosto in tudi spačijo otroke; simtertje pa še otroci celó doma pri svojih starših dobrega ravno veliko niti ne slišijo, niti ne vidijo. Vse to pa kaže očitno, kako lahko da otroci na napačna pota zabredejo, in kolika dolžnost da je za učitelja, skerbno paziti, da se ne skruni in ne podkopuje otroška nraunost. Pa ne misli naj učitelj, da je že vse opravil, če je le v šoli o dani priloznosti kaj o tej reči storil. Nagnjenje k hudemu ni navezano ne na čas, ne na kraj; vedno in povsod, v šoli in zunaj šole naj te-

daj učitelj pazi na šolsko mladino. „Ko so ljudje spali, je prišel sovražni človek, in je prisejal lulike med pšenico“.

Razne so nevarnosti, katerim so otroci nastavljeni, razni vzroki, kateri napačno nagnjenje zbujaajo in krepčajo; skerbni in vestni učitelj bo zato opazoval, kake so osebe, ktere se z otroci pečajo, kake so knjige, ktere otroci berejo, kake so igrače, s katerimi se kratkočasijo, kaki so kraji, na katerih se radi shajajo in temljajo, da se vé tako potem tudi ravnati, in vse, kar bi pri otrocih budilo hudo nagnjenje po zmožnosti odpravljati, že kazajoče se napake pa zatirati. Učitelj naj torej:

1. pogosto govori od božjih lastnosti in tako budí v otroških sercih keršansko ljubezen, hvaležnost, zaupanje v Boga, jih navdaja s strahom božjim in budí duha molitve in radovoljne pokorščine.

2. Učitelj naj šolsko mladino o primernih priložnostih napeljuje k nasprotni ljubezni do eden drugega, ko bližnjega, k zastopnosti, postrežljivosti, dobrotljivosti, spravoljubju, pokorščini in spoštovanju v zadevi staršev in prednikov, k sramožljivosti, odkritoserčnosti, pravičnosti in poštenosti v pečanji z bližnjim, k sočutju in usmiljenju do revnih in nesrečnih, potem k poterpežljivosti, mirnosti, ponižnosti, pridnosti, in sploh k vsem takim in enakim čednostim.

3. Učitelj naj pazi, katerim napakam so otroci posebno nagnjeni; vé pa to, naj svári otroke, naj jih ne pušča brez dela v šoli, pa tudi vejo naj, da jih ima učitelj, kolikor je le mogoče, v šoli kakor zunaj šole vedno pred očmi.

4. So šolarji otroci staršev, ki so kletvini, kraji in drugim takim napčenostim podverženi, naj učitelj govori od gerdobije in hudobije, od žalostnih nasledkov takega djanja; govori pa naj tako, da ne bodo otroci lahko mislili, da je morda od njih staršev govoric.

5. Učitelj naj večkrat govori od božje neskončne svetosti, od božje pričujočnosti, od vsegavednosti in ostre pravice božje; naj naveduje primerne izreke iz svetega pisma, naj pripoveduje svetopisemske prigodbe, ter kaže, kako Bog napčenosti in pregrehe čerti, zaničuje in kaznuje; učitelj naj pa tudi od druge strani razjasnuje lepoto in blagoto, korist in srečo, ki se nahaja v življenji, ktero vodijo in navdajajo strastim in napakam nasprotno čednosti. V to bodo služile razun sveto-

pisemskih tudi še posebno druge primerne prigodbe, ki so primerne to reč pojasniti.

6. Poslužuje naj se učitelj v ta namen v tem oziru tudi posebnih pripetljejev, kakor postavim, smerti staršev, ali kakega součenca, dneva spovedi in sv. obhajila, zadnjega ali prvega dneva v letu, dobre in slabe letine i. t. d.

7. Učitelj naj priporoča otrokom ter jih napeljuje, da si sprašujejo vsaki večer svojo vest, da obžalujejo čez dan storjene napčnosti, da delajo in ponavljajo dobre sklepe, in se tako vsega slabega varjejo, in se kažejo, ko dobre otroke nebeskega Očeta.

8. Pripoveduje naj učitelj otrokom, da človek razodeva sam nad sabo sprelepo spričevanje, da ljubi zares Boga, ako svojo napako odloži in zapusti; tudi naj učitelj otroke zagotavlja, da jih bo tudi on ko učenik toliko rajše imel, ako se poboljšajo; stori naj jim, ako mu razmere in okolistave svetovajo, tudi kako obljubo, in ako otrok napačnost res zapusti, naj tudi učitelj dano obljubo na tanko spolni.

9. Pazi naj učitelj na otroke posebno še v cerkvi, in naj jim globoko v serce vtisne dolžnost, da se v cerkvi vpričo Boga prav spodobno vedejo, in besedo božjo ko besedo zveličanja pazno poslušajo; sam pa naj jim bo tudi od te strani v prvi in res spodbudivni zgled.

10. Otroke boljšati in napake ozdravljati, pripomorejo tudi primerne kazni, kaj pa da prav previdno rabljene.

So otroci, da z zgledom to nalogo končamo, nagnjeni k lažam, naj učitelj razkazuje, kako gerda da je laž, naj pripoveduje, da je bil prvi, ki je lagal, satan, da je satan oča laža, in da so torej oni, ki lažejo, tako rekoč otroci satanovi; naj jim pravi, kako da je laž prva dva človeka oslepila in vse človeštvo v nevarnost večne pogube pahnila; pripoveduje naj jim, da je laž Bogú zoperna in da jo on kaznuje, da se lažniku nič ne verjame itd. Tudi naj učitelj razkazuje lepoto in korist resnicoljubja; pové naj otrokom, kako da je Bog neskončno resničen, kako da on zato resnico ljubi, in kako da le ta, kateri je resnicoljuben, v resnici Boga posnema in se njemu prikupuje, da ljudje resnicoljubnemu radi verjamejo, njegovim obljubam zaupajo i. t. d. Učitelj naj pri takih otrocih nikdar nikoli kaj ne obljubi, ali zažuga, kar bi pozneje spolniti ali ne hotel, ali pa ne mogel. S praznimi izgovori v

tej zadevi bi več škodoval, kakor koristil. Taki prazni izgovori napeljujejo k laganju; otroci se z njimi vadijo, da svoje napačne djanja izgovarjajo, in, če drugače ne gre, tudi z lažmi polepujejo.

Je otrok, kateri je lagal, se vdal in napčenost spoznal, naj se mu kazen zmanjša, ali pa še celó vsa odpusti. „Zasluzil si“, naj mu učitelj reče, „ker si lagal, zeló kaznovan biti; pa ker si se vdal in obstal, ti hočem kazen zmanjšati in zljajšati“, — ali pa, če so okoliščine po tem, naj mu na ravnost naznani, da mu popolnoma vso kazen odpusti. Nasprot pa naj učitelj otroka po zasluženji kaznuje, ako je očitno in spričano, da je otrok lagal, pa pri vsem tem terdovratno laž taji, ali pa če je lahkomisljen, in se ne kesá. Kogar pa kaznuje, naj mu pa tudi pové, da bi bil veliko manj kaznovan, ali pa, da bi mu bila vsa kazen celó odpuščena, ko bi bil laž obstal, in se bil te napčenosti kesal.

Ako učitelj tako in temu enako ravná pri svoji šolski mladini, je upati, da se bo napačno nagnjenje v otrocih krotilo in berzdalo, napake pa na otrocih če dalje redkeje se naznaovale, in to temveč, ker jeli bodo otroci čednosti ceniti in ljubiti ko lepe, Bogu dopadljive in njim koristne reči, nasprot pa tudi čertiti in zaničevati vse čednostim nasprotno ko gerdo, hudobno, škodljivo in pogubno.

Če še pete, prav za prav perve, naloge v zadevi „Slovensko-nemške gramatike“ omenim, in sicer z opazko, da je le eden gospodov učiteljev, in ta z ozirom na tvarino bolj na kratko in sploh z nasvetovanjem to nalogo rešil, da naj se vsa dotična tvarina s primernimi zgledi otrokom pojasnuje, sem s tem zeló vse naznanil, kar se je v našem učiteljskem zboru zadržan danih vprašanj in nalog slišalo in govorilo, in torej s tem tudi sam svojo mi v zboru naloženo nalogo kolikor toliko rešil.

Prišli so v zbor g. g. učitelji iz vse dekanije; le eden je bil zadržan; tudi več gg. katehetov je bilo pričujočih. Po dokončanem zborovanji so nas gostoljubni naš dekan in deželni poslanec, prečastiti gospod Janez Toman, prav vljudno pogostili, in razšli smo se potem na vse štiri vetrove, vsak na svoj dom s prepričanjem v sercu, da ta dan v Moravčah ni bil za nas zgubljen ne v telesnem, ne v duševnem oziru.

Pomenki o slovenskem pisanji.

XLVIII.

T. Jezičnik pa je zaznamnjel še drug vir, iz kterega nam je zajemati, da množimo in olikujemo jezik slovenski, rekši: „iz narodovega govora, kar se ga knjižno skazati da“. Narod slovenski ima že sedaj lastno knjigo (književnost); lastno slovstvo. Če tudi ni veliko, in se s slovstvi velikih narodov meriti ne more; vendar je pošteno blago v domačem hramu, je premoženje, do kterega imajo pravico sedanji pisatelji.

U. Prebirati so nam tedaj stare slovenske knjige ter pobirati po njih dobre slovenske besede. Pa so mnoge se postarale in niso več za rabo.

T. O teh veljá, kar poje Znojemski: Suhih prazno ne cepite!

U. Ako ne dobim pripravne besede ne med živim narodom, ne v knjigi njegovi, tedaj je smem poiskati v katerem bližnjem slovanskem narečji, pravi Jezičnik; ti pa si rekel, da smem poterkati pri bližnjih in daljnih rojakih.

T. Govoril sem to iz lastne skušnje. Sam sem se namreč prepričal, da se dobí časi pri Serbu, Čehu ali Rusu prav lepa slovenščini prikladna beseda, ktere bi v taki obliki zastonj iskal pri sosedu Hrovatu. Iz ravno tistega vzroka sem djal, da jih smemo pobirati pri Slovanih celo nekdanjih, in z ozirom na slovansko književno vzajemnost — se vé da — najprej in največ v veličastni staroslovenščini.

U. Kadar pa je ni dobre ne tu ne tam, takrat pa le v kovačnico, in si jo skujem sam!

T. V tem Slovenci slovijo. Res je slovenščina — čversto železo, pa so tudi Slovenci — čili, umetni kovači. Imamo nektere prave rogače! Iz žive korenike prav skovana — koj je narodna. In „narodno naj se mika in razcvita slovenščina v duhu slovenskem, po lastnih pravilih, po velevah lepoglasja in besedne razlage“, nama je pisal Jezičnik.

U. Kaj če reči s tim: „v duhu slovenskem, po lastnih pravilih?“

T. Kakor vsak narod, tako imá vsak jezik kaj svojega, kaj posebnega, kar se imenuje njegov duh, njegovo svojstvo ali lastnija njegova, in na to je paziti tudi pri jezikovem oli-

kovanji. Drugač na pr. se lika jezik latinski, drugač nemški; in med slovanskimi drugač poljski, drugač serbski, ruski ali slovenski.

U. Kteri toraj slovenščino zavijajo po nemški, tistim pravimo nemškutarji, kteri po laški, so laškutarji itd.!

T. Dolgo so pisarili slovenščino po nemški t. j. v tujem, nemškem duhu. V sedanjem veku še le je to napako poravnal — Ravnikar, slovenščino djal na pravo kopito — Kopitar, vsem svojim naslednikom o slovenski pisavi dal gotove vodila — Vodnik. In sram ga bodi zdaj vsacega, kteri slovenski piše tako, da mora človek misliti po nemški, ako ga hoče razumeti po slovenski! *Same B. no!*

U. Pridno učiti in močno vaditi se je pisatelju jezika, da ga likati zna tudi po velevah le p o g l a s j a in b e s e d n e razlage.

T. Pervo, zdi se mi, je vendar besedno t. j. koreninsko razlaganje ali pravoslovje (etymologia), in drugo še le leposlovno ali blagoglasje (euphonia). Nekteri p. Serbljani so se potem preveč ravnali, ali sedaj se ozirajo že bolj tudi na jezično pravoslovje. Najbolje bi bilo — se vé da —, ko bi strinjalo se oboje, kar se dá, v slovanskih jezikih. Sloga, sloga — ta jači!

U. In ravno o tej pôle Znojemski v poslednjem ali zadnjem razstavku.

XLIX.

Ljud sedanji ni starina,

Bil je, bode le novina.

T. Stara vera, staro vino, stari prijatli, stari denarji — to je dobro, pravi pregovor. Toda ljud sedanji, pôle pesnik, ni več starina tudi gledé jezika in slovstva svojega. Bil je in bode le novina.

U. Prav je, sej novina — mladina je naša nada. Narod slovenski živi, jezik slovenski živi, se lika in spreminja, in kako lepo, in kako naglo! *Kvati se na B. pribival.*

T. Naglo in neprenehoma se verti časovo kolo, in narodi vstajajo na zgodovinskem pozorišču, cvetó, precvitajo, zginjajo in nekteri tudi — zginejo. Star je narod slovanski, vendar ni še cvetel. Zgodaj si je osnoval slovstvo, toda ni dospel zlate dobe; prikazala se mu je bila samo zlata jutranja zarja v devetem veku, in kaže se mu spet v devetnajstem?! — M n o ž-

na, silo množna je rodovina slovanska, ali — razklana v toliko rodov, in kolikor rodov, toliko skorej jezikov in slovstev. Kteri silni viharji da so slovansko književnost tako razcepili in razdrobili, o tem sva govorila letos dokaj.

U. Razvaline so velikrat življenja novine. Ali niso tudi Slovani, književno tako razklani, skušali pozneje se zediniti ter stvariti si po zgledu drugih velikih narodov jezik vseslovanski?

T. So, so — in nikdar tako, kakor v sedanjem veku. Čim bolj se spoznavajo, tim bolj težijo po vzajemnem pismenem, jeziku. Slovenci v tej reči niso bili zadnji. L. 1851 je vnovič sprožila to „Ilirska Matica“ v Zagrebu, in vsi slovenski časniki so bili polni spisov v zadevah občnega književnega jezika, in Slovenec je bil, ki je napovedal tudi občno slovanski ali celo vesoljni ali celosvetni alfabet!

U. Kdo je pač v tem Slovencem kos? Morebiti je nasvetoval kdo tudi novoslovenščino za jezik vseslovanski?

T. Le eden je bil, ki se je prederznil do tega nasveta, pa še le pozneje (cf. Zl. Vek.), iz preljubezni do svoje mile slovenščine, pevsí:

Če mar vam vseslovanskega jezika,

Le pot naj krajo in glajo nastopite:

Novoslovenščino — v latinici — sprejmite!

Sicer so pa eni svétovali češčino zavoljo učenosti, serbščino sbog lepoglasnosti, ruščino radi mogočnosti in veličastnosti; eni so menili, naj se stvari popolnoma nov jezik iz vseh narečij sedanjih, drugi pa so volili starino — slovenščino, ki je bila že pred tisuč leti Slovenom književni jezik (cf. Novice, ljublj. Časnik, Sloven. Bčela I. 1851).

U. Krasno, prekrasno bi bilo, ko bi zedinili se Slovani v književnem jeziku staroslovenskem vsaj devetnajsto stoletje, ker se niso mogli skleniti v devetem!

T. Se vé, pa — ljud sedanji slovanski sploh in slovenski posebej ni starina; bil je, slovenski že v 15. veku, in bode le novina, kar nam spričuje vse novo slovstvo. Vendar tedaj dani nasveti niso bili brez vspéha. Slovenci likajo kar je prav svoj jezik z ozirom na staroslovenščino, in zavoljo tesne sorodnosti z njim hitro napredvajo. Tako delajo i drugi Slovani. Vsak rod mika in vzobrazuje svoj jezik; slovanske slovstva rasejo in se med seboj

vedno približujejo, dasi polagoma. Še pa smo si prerazločni, da bi mogli nadjati se skorej književnega zedinjenja.

U. Če tudi v knjigi; v besedi ali v govorjenji si pa vendar nismo tako razločni. Sej precej lahko umé že Slovan Slovana.

Šolsko blagó.

Učitelj učencem o začetku šolskega leta.

Ljubi otročiči!

Zopet je prišel veseli dan, da smo se zbrali tukaj v šoli. Povem vam, ljubi otročiči, da mi je bilo že skoraj dolgočasno, ker se že več časa nismo vidili tukaj v šoli. Hvala bodi Bogu, da smo še zdravi in veseli! Serčno me veseli, ko vidim toliko zbranih! To mi je znamenje, da bote prav radi hodili v šolo, ker ste precej danes, prvi šolski dan, radi prišli v šolo. Obetam vam, ljubi otročiči, da vas bom tako rad imel in vas ljubil, kakor vas imajo domá starši radi.

Posebno pa bom rad imel še tiste učence, ki bodo prav pridno v šolo hodili, in ki bodo tukaj v šoli mirni in pazljivi, in me bodo prav radi vbogali. Upam pa, da bote vsi, kar vas je danes tukaj, prav pridni in dobri učenci. Kaj ne, da bote? Ljubi otročiči! naj vam koj danes nekaj povem, kar vam bo koristilo celo šolsko leto, ako se bote po tem ravnali in me radi vbogali; sej vam vse to priporočam, kar bo za vas prav. Torej le pridno poslušajte, kaj vam danes povem! Ako vas vprašam, zakaj ste prišli v šolo, vem, da mi bote odgovorili: »Zato smo prišli v šolo, da se bomo kaj naučili«. — Prav, ljubi moji! Učili se bote tukaj v šoli veliko lepih in koristnih reči. Učili se bote Boga in njegove lastnosti spoznavati, potem brati; pisati, številiti in še veliko drugih koristnih reči, ki jih bote v vsakdanjem življenji potrebovali. Učili pa se bote tudi lepih pesmic, ki jih bote prepevali, da bo kaj. Oj, to bo veselje! Zahvalite ljubelega Boga, da vam je tako dobre in skerbne starše dal, da vas radi pošiljajo v šolo!

Vedite, ljubi moji, da nimajo vsi otroci tako dobrih in skerbnih staršev, kakor jih imaste vi! So otroci, ki nimajo nikogar, ki bi za nje skerbel in bi jih v šolo pošiljal. Poslali so vas vaši starši sim v šolo, da bi se tukaj učili lepih reči. Pa, povem vam, da se bodo kaj prida naučili le tisti, kateri bodo prav pridno hodili v šolo. Učenec, ki le poredkoma in leno hodi v šolo, se ne bo in se tudi ne more dobro učiti; kar si danes zapomni, že jutri pozabi. Torej je prvo, kar vam danes priporočam, da prav pridno hodite v šolo.

Ne mislite pa, ljubi otročiči, da je dovolj, ako kdo le pridno v šolo hodi, da se potem kaj nauči; treba je dalje, da v šoli prav pazljivo poslušate, kar vam kažemo in naročamo. Le kdor je miren in pazljiv, more vse na tanko slišati in razumeti. Nemirnež pa bi toliko razumel, kakor te podobe (kazaje na

podobe, ki visijo na šolskih stenah) tukaj na zidu. Kdor ni miren v šoli, ta ne škoduje samo sebi, nego tudi drugim pridnišim učencem, ki bi radi nauk poslušali, pa jih moti. Glejte, kako hudoben bi bil tak nemirnež! Mislil, da ne bo nobeden iz med vas tako hudoben učenec. Kaj ne, da ne? — Prav hudo bi mi bilo pri sercu, ko bi bil izmed vas kdo tak učenec. Upam pa, da bote vsi prav pridni in mirni, pazljivi in vbogljivi. Jaz bom vedno skerbel, da se bote lepo učili in boljšali na duši in na telesu. Ko bi se kterikrat primerilo, da bi me kdo iz med vas ne hotel vbogati, in da ga bom mogel ojstro svariti ali še celo kaznovati, vedite, da tega ne bom storil iz sovraštva ali jeze do tega ali unega, temveč kaznoval ga bom iz ljubezni z namenom, da bi se poboljšal. Le dobro bom hotel temu, ki ga bom svaril, ne pa hudo.

Če bote tedaj, ljubi otročiči, prav pridno v šolo hodili, in bote tukaj v šoli mirni in pazljivi, se bote prav veliko lepih in koristnih reči naučili. Če bote pridni učenci in učenke, ljubi otročiči, vas bom imel rad, da vas vaši stariši ne morejo raji imeti. Bodite tudi zunaj šole lepo mirni in ljubeznjivi eden z drugim; lepo se obnašajte iz šole gredé! Na poti se med seboj in tudi druge pozdravljajte z lepim kerščanskim pozdravljenjem: »Hvaljen bodi Jezus Kristus!« ali pa recite: »Dober dan!« »Srečno!« »Z Bogom« itd. Domá lepo vbogajte svoje starše in bodite lepo z bratci in s sestricami. — Bodite z vsemi prav prijazni in radi postrezite, komur kaj morete. Tako bodo vsi vidili, da se v šoli res kaj lepega učite. Če se bote tako obnašali, vas bodo starši veseli in vsi pametni in omikani ljudje vas bodo radi imeli. Kaj ne bo to častno, lepo in veselo za vas?

Posebno pa bo mene veselilo, ako bi kedaj slišal, da je ta in uni mojih učencev in učenk pameten in dober mladeneč, ali poštena deklica. Že od mladih nog morate biti dobri in pridni, če hočete, da bote kdaj srečni; kakoršen je kdo mlad, tak je navadno tudi odrasčen. Tako, ljubi moji, bomo začeli z božjo pomočjo šolsko leto, in Bog daj, da bi bilo veselo in dobro za vas in za me, ki vas priserčno ljubim.

J. Zarnik.

Véliká sveta maša.

o kateri smo zadnjič obljubili nekoliko obsirnejši spregovoriti, obsega te le napeve: »kirie«, »glorijo«, »credo«, »offertorium«, »sanctus«, »benedictus«, »agnus dei« in »ite missa est«. Napevi so pisani sestavno (enge Harmonie). Vselej veseli presojevalca, ako zapazi v novem skladateljevem delu kak napredek od njegovih prejšnjih del; to mu je dokaz nove moči, pa tudi veselo znamenje je, da se sme od njega še vedno boljših del pričakovati, ker mu je na tem ležeče, da se dalje bolj bliža onemu kraju, kjer leži vresničena ideja, katero si je vstvaril njegov duh, in sicer v opravi, kakoršna more popolnoma doseči našo zadovoljnost. Z veseljem smo v tem novem delu g. Belarjevem zapazili tak napredek. Ako primerjamo napeve za mašo, ktere je g. skladatelj izdal pred temi na svetlo, moramo priznati, da si je v tem novem delu mnogo prizadjal, vsaki mašni oddelek po različnem zapopadku dobro poznati in z zbranimi glasovi v sercih poslušavcev buditi one občutke, ktere besede le

samo naznanjajo. Iz med omenjenih napevov pa je v tem obziru staviti »agnus dei« na prvo mesto, potem »kirie« in pa »ite missa est«.

Kar smo ravno omenili, moramo pridjati, se bolj nanaša na melodično, kakor na harmonično opravilo napevov. V tem obziru stopa g. skladatelj nekoliko za sledom rajnkega g. Riharja, čigar vrednost njegovih muzikalnih del je tudi bolj na melodični, kot na harmonični podlagi. Da ravno naši orglavci kaj takega želé, ni že dokaz, da je to vselej in edino pravo. Ako bi bilo že dovolj, le kako prijetno melodijo napisati, bi bilo z godbino umetnostjo kmali pri kraji. Res je melodija duša; harmonija pa mora idejo vtelesiti, da jo imamo bolj živo pred očmi. Melodija je risanje z svinčnikom, kteremu še le harmonija dáje pravo in dokončano vrednost, kakor barva narisanemu občertu. Kar se tiče harmonične opravilo ravno omenjenih napevov, je le škoda, da nekatere pomote, odprte in zakrite oktave in kvinte, ktere so se sim ter tje vrinile, celoti škodujejo, in jih stavijo pod melodično vrednost, dokler se ne odpravijo.

Tudi se je treba prav varovati posiljenih razrešeb (Auflösung) disoniranih intervalov, ker ti imajo svoje gramatične pravila, po kterih se morajo razreševati, ako nočejo sicer žaliti ušesa. To veljá, ako se n. pr. interval septime, naj že stoji v temeljnem akordu (Stammakkord) ali pa v drugih iz tega izpeljanih akordih, razreši namesto ene stopnje navzdol, navzgor i. t. d. V »sanctusu« se je vrinila tudi pomota v taktu; stari ima namreč namesto $\frac{6}{8}$ takta, $\frac{3}{4}$. Naj se torej omenjene pomote, ktere so se sim ter tje tudi lahko med tiskom vrinile, izpravijo; gotovo bo imelo potem celo delo še večjo vrednost.

Kar se tiče vnanje oblike, je prav čedna. Na 10. str. osmerke, se dobivajo omenjeni napevi za gotovo nizko ceno 40 n. kr. pri g. J. R. Milicu.

Naj torej to mašo kupi vsak, kdor je prijatelj petja, ali kdor ima s tem opraviti. G.

Dopisi in novice.

Iz Bekštajna. (Učiteljski zbor v Beljaku.) Kakor vsako leto, tako smo imeli tudi letos učitelji beljaške dekanije učiteljski zbor 24. oktobra; o pol 9. so peli veličestiti gospod dekan v mestni cerkvi v Beljaku sv. mašo, in ob 9. se je pričelo posvetovanje. Govorili so naj pred pervosednik, č. g. dekan in častni korar Jan. R a v p l, vvodni govor. Razložili so z živo besedo pomen, imenitnost in nalogo prave ljudske izreje, ki se opira na keršanstvo. Ti izreji pa sedaj le nasproti stavljajo: izobraženost, podučevanje... Človek more imeti polno glavo, pa vendar prazno, večkrat celó hudobno sercé. Že P l a t o n je rekel: „Nasebna (absolutna) nevednost ni največe zlo, in tudi bati se je ni; slabo prebavljenih vednosti se je treba bati“. Potem kažejo nasledke nedoučnosti, brezverja in napačne filozofije. Nedouki (Halbwisser), koje g. dekan imenujejo „plavavce“ (Schwimmer), ker so v vsem poveršni, štejejo naj več prerokov med skazženimi, unesrečenimi dijaci, kupčijskimi popotniki in Martovimi sinovi ob času mirú Govoril in piše se sedaj mnogo o luči, vendar čedalje bolj v

temo bredemo. S sv. Janezom moremo reči: „Luč v temi sveti, in tema je ne zapopade“. . . . Ločitev šole od cerkve — to namerja zoper vero, naj pravi kdo, kar hoče; in vendar je vera podlaga vsemu. Ona vzdiguje zatirane, in srečnim nalaga dolžnosti do bližnjega. Nauk, ki ga ne navdiha prava vera, pelje do napuha, mehkužnosti, zaničevanja itd. Kam tira to? . . . Kažejo na katoliške Irce. Zatirajo jih, slabo se jim godi, pa previdnost je vendar pri njih domá, ker jim je živa vera voditelj Nek državnik je nekdanj rekel: „Vse naše osode so v rokah župnikov in učiteljev po deželi“. Pervi se sedaj prezirajo“. . . . Jako zanimiv je bil ves govor. Za tim se začnejo ustmeni razgovori. Zastavljeni ste bili sledeči vprašanji :

I. Kako more učitelj sam pripomoči, da starši delavno podpirajo šolski nauk in šolsko izrejo?

II. Učilo pri številjenji na pamet.

Pervo vprašanje je 11 učiteljev, drugo pa 5 ali 7 pismeno izdelalo. Iz vsakega izdelovanja (poslala so se nekatere dni pred zborom dekanstvu) so g. dekan posneli in povedali naj važnejše misli, ktere so se potem ustmeno pretresovale.

Da učitelj starše pridobi, da ga pri učenji in izreji podpirajo, se je nasvetovalo: a) Učitelj naj je svojemu poklicu kos; njegova obnaša do otrok naj izvira iz keršanske ljubezni. b) Bode naj značajan in spoštovanja vreden, do staršev prijazen, pa vendar ne prilizovaven. c) Oženjeni učitelj, ki ima sam deca, naj svojo domačo izrejo v spodbuden in lep zglede drugim staršem vreduje. Njegovi otroci naj niso Heljevima sinoma podobni. č) Posebna pismena naznanila naj učitelj na deželi staršem ne pošilja pogosto, in če to enkrat stori, naj bo previden. d) Naj bi se skusile šolske in občinske knjižnice napraviti. e) Naj koristniši pripomoček je, če se učitelj sam s starši o nauku in izreji razgovarja, jih po prijateljsko podučuje. f) Po pripravnih spisih v letnih sporočilih (kjer se izdajajo) naj se staršem njih dolžnosti gledé domače izreje itd. razlagajo in na serca polagajo — kakor smo to z radostjo zapazili v sporočilih nekterih kranjskih šol. g) Naj bi se skusile „izrejne družbe“ vstanoviti. Družnikom, staršem in zakonskim naj bi se po pravih dolžnost naložila, da vpeljejo v svoje družine pravi keršanski red, in da v duhu keršanskem skerbé za izrejo svojih otrok. Ker pa to na deželi težko gre, in je v početku vsaka reč težka, tako naj se učitelj prvič z najveljavnišimi možmi v vsaki vasi porazumeva, in ti naj potem svoje sosede podučujejo.

O številjenji na pamet so se misli združile v načelih, ki se v novejših metodičnih knjigah za ovi nauk nahajajo. Posebno se je naglašalo, naj se otrokom čveteri računski razpoli v oddelku od 1 — 10 posebno dobro, vsestransko in kolikor mogoče kazavno razlagajo, naj se učitelj za to poslužuje raznoverstnih kazavnih pomočkov, p. ruske rač. mašine, palčič, čert itd., — naj počasno in temeljito napreduje. — Pri konferenciji je bilo 18 učiteljev (6 Slovencev) in 10 duhovnikov razun g. dekana.

Ob 12. se je posvetovanje končalo. Čast. g. dekan pa so potem učitelje povabili na južino, kjer se je še marsikaj pokramljalo in tudi zapelo; tudi napitnic ni manjkalo. Reči moram, da se zmiraj

veselim naših učiteljskih zborov; tako vljudno se obnašajo č. g. dekan — mnogo let jim! — tako skerbno se pretresujejo šolska vprašanja. Zato so pa tudi više šolske oblastnije lanski beljaški učiteljski zbor in njegova pismena izdelovanja pred nekaj časom po postavnem listu (škofijskem) javno pohvalile. Slava umnemu napredovanju!

Ferd. Vigele.

Iz Predaselj na Gorenskem se „Učit. Tovaršu“ piše, da so šolsko leto 12. p. m. prav slovesno pričeli. V nedeljo 10. p. m. so gospod fajmošter napovedali začetek šole za prihodnji torek, in so staršem razlagali trojno dolžnost, katero imajo do svojih otrok, namreč preden začnejo v šolo hoditi, dokler v šolo hodijo in potem, ko iz šole ostanejo. Ko v torek veliki zvon naznani, da bo ob 8. zjutraj šolska sv. maša, otroci vrejo trupoma v šolo. Po sv. maši zapišejo otroke, vseh skupaj jih je 160, in g. fajmošter jih po svoji navadi spodbujajo k pridnosti in lepemu vedenju. — Otroci mislijo, da je že vse pri kraji, kar napovedo g. fajmošter, da imajo še razdeliti lepa darila, ktera so poslali blagorodni žlahtni baron, g. C o j z, naj pridnejšim učencem v lanskem letu, in iz žepa vzamejo v popir zavitih 24 srebernih tolarčkov in ravno toliko „Pratik“ za prihodnje leto.

Od več bi bilo, ko bi hotel praviti, kako so bili otroci in tudi njih starši ginjeni, ker so spoznali, da tudi žlahtna gospôda skerbí za njih otroke. — Taki zgledi, kakor jih daje domoljubni gospod baron C o j z, so pač vredni, da bi se posnemali. Kako je dobro ubogemu kmetiču pri sercu, ko vidi, da se tudi žlahtni gospodje spominjajo njega in njegovih ubogih otročičev.

Kellner piše v svojih „Aforismih“, da eni preveč, drugi pa premalo pričakujejo od ljudske šole, temu pa še pristavlja, da tam, kjer duhovni in mestni gospodje skerbé za šolo, letá gotovo napreduje. To se vidi med drugim tudi v Predasljih. Otroci tam tudi poletu pridno v šolo hodijo, in tudi v lepih poletinskih dnevih nima učitelj praznih klopi pred sabo. Ima pa tudi ta šola vse pripomočke, kateri pripomorejo, da si otroci nauk hitreje zapomnijo in ga tako hitro ne pozabijo, kakor namreč Herderjeve svetopisemske podobe in razlaganje kerščansko-katoliškega nauka v podobah za šolo, cerkev in dom, ki ga je spisal Bernard Galura, knezoškof briksenski; za kazavni poduk pa imajo lepe kolorirane podobe iz obertništva, živalstva in rastlinstva, kakoršne se pri malih učencih v pojasnenje pri berilu potrebujejo. G. učitelj nam piše, kako je te podobe, ki veljajo pri 20 gl., za svojo šolo pridobil. Pravi namreč, da je dobil v „politische Schulverfassung“, da mora patron skerbeti za učne pripomočke, tedaj si je teh podob naročil iz Esling-en (Verlag J. F. Schreiber 1., 2., 3. Theil), je plačal in pobotnico poslal patronu, ki mu je vse stroške povernil. — „Skusite“, pravi g. učitelj, „tudi vi tovarši tako!“

Ker ima šola tako blagega patrona, kakor g. bar. C o j z-a, ki ni le samo letos, ampak tudi drugikrat šolske otroke lepo obdaroval, je lahko grešiti na rododarnost in blagodušnost patronovo; drugej bi pa nikomur ne sovetovali, če kdo nima toliko, da bi si iz svoje moči plačal te učne pripomočke.

Veseli nas, dragi sodelavec na šolskem polji, da se, kar tiče šolino razmero do cerkve, z nami vjemate v svojih mislih.

Če je bil kedaj, tako je gotovo sedaj čas, da se določujemo, za katero stranko bomo hodili. Nič ne dé, če nas zato liberalni svet ima za potuhnjenca, starokopitneže ali hinavce. — Take psovke nam morajo biti marveč v ponos; sej liberalni svet tudi sv. Očeta in katoliške škofo obklada s takimi pridevki, — in mi nismo gotovo boljši od naših cerkvenih prednikov.

Iz Ljubljane. Imamo vesele in žalostne novice. Veselo je, da se o hudi zimi tako lepo spominja revežev, posebno ubogih učencev. Beseda danes teden v čitalnici, katero so tudi počastili gospod ces. namestnik, pl. Conrad Eybesfeldski, gospod dežel. glavar, pl. K. Wurzbach in njegov namestnik, gospod F. Terpinec, je za ta lepi namen donesla 205 gold. 20 kr. in 2 tol. po gold. Pri tej besedi je pel tudi naš verli skladatelj, g. Fr. Gerbec. Tudi mil. knez in škof so v ta namen darovali 50 gold. Bog poverni vsem, ki se spominjajo uboge mladosti! — Veselo je, da je „Slov. Matica“ in Mohorjeva družba dobila zdatno pomoč, vsaka po 14.000 gold., ktere je zapustil domoljubni prof. Mat. Debeljak, kakor tudi to, da so svetli knez in škof darovali „Matici“ 200 gold. in zapuščina gosp. Obláka 100 gold. Domača duševna moč se lepo razvija.

— Žalostno je, da nam je 22. preteč. m. nemila smert vzela obče spoštovanega domoljubnega gospoda Janeza Ev. Poklukarja, stolnega korarja, izsluženega učenika bogoslovja in izrejoznanstva, kateri je bil tudi dober prijatelj učiteljem. Bog mu daj večni raj!

— Gosp. Ant. Förster, pevodnja v tukajšnji čitalnici, je ravno kar dal na svetlo: „Kratek navod za poduk v petji za kterikoli glas“. Ta knjižica je prva v slovenski besedi in obsega mnogo prav primernih vaj za vse glasove, posebno pa za sopran in alt, ki so napolnjene z lepimi zgledi iz velikega bogatega zaklada vsega slovanskega speva. Veljá ta knjižica v čitalnici 50 kr. Naj jo kupujejo tudi učitelji in vsi, ki učé in se učé na tem polji!

— Pri Giontinetu je prišla na svetlo „Abecedna tablica“ za pervence, ki je prav umevno sestavljena. Veljá 3 kr., 12 vkup pa se jih dobí za 30 kr.

Premembe v učiteljskem stanu.

V Ljubljanski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so g. g.: Daniel Fajgel iz Zaliloga v Tomín (v goriško škofijo); Janez Valentin iz Ternovega v Vrem, France Zakrajšek iz Vrema v Unce; Valentin Pin iz Unec v Blegóvico; Henrik Bizjak iz Blegóvice za poduč. v Cerklje; Jožef Vončina iz Cerkelj v Polom (na Kočevsko); Gašper Hrovat, potrj. pripravnik, za poduč. v Cerknico. G. g.: Jožef Čerin, učitelj v Komendi, in Matija Bernik pri sv. Petru pri Slavini, sta za terdno postavljena.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.